

CÂTEVA ASPECTE PRIVIND STRUCTURA EDUCAȚIONALĂ ȘI OCUPAȚIONALĂ A POPULAȚIEI COMITATULUI SATU MARE ÎN PERIOADA DE ÎNCEPUT A SECOLULUI XX

PAULA VIRAG

SOME ASPECTS ABOUT THE EDUCATIONAL AND OCCUPATIONAL STRUCTURE OF SATU MARE COUNTY AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY

ABSTRACT: The Satu Mare region is economically developed both industrial and agricultural. The territory of this county can be divided in areas which are rich in minerals, as Baia Mare region, and in areas with fertile land, where the agricultural production is very increased, as Carei and Șomcuta Mare regions. This fact is illustrated

by the great number of persons who actives in bench mining (Baia Mare region), or in agriculture (Carei and Șomcuta Mare regions). Also, there are areas with a weak economical activity (Fehérgyarmat region). This fact is determined by the absence of the natural resources or by the small number habitants.

REZUMAT: Județul Satu Mare este dezvoltat dpdv economic atât ind. cât și agr. Terit. Acestui jud este înconjurat de zone bogate în resurse minerale, precum regiunea BM, respectiv de regiuni cu pământ fertil, unde producția agricolă este crescută, Carei și Șomcuta Mare. Acest fapt este ilustrat de numărul mare al personaleor

care activează în ramura minieră (regiunea BM) sau în agricultură. Dar există și zone cu o activitate economică slabă (regiunea Fehérgyarmat). Această situație este determinată de absența resurselor naturale sau de numărul mic al locuitorilor.

KEYWORDS: Education, historical demography, Occupational structure.

CUVINTE-CHEIE: Educație, demografie istorică, structură ocupațională

Un aspect interesant de urmărit din punct de vedere demografic este cel referitor la instruirea populației comitatului. Conform datelor recensămintelor de la 1900 și 1910, procentul acestora crește considerabil. În 1900, dintre locuitorii Sătmarului, știa să scrie și să citească 39,4%, pentru ca în 1910, numărul lor să crească la 45,9% din totalul populației. Pentru orașul Satu Mare numărul celor știutori de carte este foarte mare. Mult mai mult decât jumătate din populația orașului știa să scrie și să citească în anii de început a secolului XX. La 1900, 65,8% din populația orașului putea scrie și citii, pentru ca la 1910, procentul lor să crească la 70,6%.

TABELUL 1. Numărul locuitorilor care știu să citească din comitatul Satu Mare la 1900 și 1910*

	1900	1900 (%)	1910	1910 (%)
Comitat	134.367	39,4%	166.170	45,9%
Oraș	17.688	65,8%	24.616	70,6%

*Sursa: Magyar Statisztikai Évkönyv, Budapest, 1901, 1911, 1920

Ocupația populației comitatului Satu Mare oferă înforații importante în legătură cu dezvoltarea economică a regiunii aflată în atenția noastră. Autoritățile maghiare au fost interesate în cunoașterea domeniilor de activitate a locuitorilor Ungariei și Transilvaniei, motiv pentru care, recensămintele organizate în perioada austro-ungară cuprindeau rubrici referitoare la ramura economică în care activează cel recenzat. Din datele tabelului nr. 2 observăm faptul că, la recensământul din 1869–1870, în comitatul Satu Mare existau 6.182 de proprietari în domeniul agriculturii. Tot în această ramură economică, cel mai mare număr, 10.274, era reprezentat de muncitorii care lucrau cu ziua pe proprietatea altuia. Foarte mic, 2, era numărul celor care activau în domeiul vânătorii și al pescuitului.

TABELUL 2. Numărul populației ocupată în agricultură, silvicultură, pescuit și vânătoare la recensământul din 1870*

Comitat	Proprietari	Arendași	Administratori de moșie	Argați anual	Zilieri	Se ocupă cu vânătoarea și pescuitul
Satu Mare	6.182	220	91	5.484	10.274	2

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

TABELUL 3. Numărul populației ocupată în industrie la recensământul din 1870*

Comitat	Ind. de construcții și artă			Ind de metal, piatră și lemn		
	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori
Satu Mare	326	12	860	1.510	22	1.447

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

Comitat	În prod. de articole chimice, alimentare și tutun			În ind. textilă		
	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori
Satu Mare	496	12	467	843	7	796

*Sursa: *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987, p.*

Comitat	În pielărie, fabricarea hârtiei și alte ramuri industriale			Ocupații indirect productive		
	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori
Satu Mare	1.899	12	1.190	477	16	1.449

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

Total meseriași și meșteșugari			
Comitat	Întreprinzători independenți	Funcționari	Muncitori
Satu Mare	5.555	6.290	11.841

Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

În perioada recensământului din 1870, pentru comitatul Satu Mare au fost înregistrați 5.555 întreprinzători independenți, 6.290 funcționari și 11.841 muncitori. Analizând datele tabelului nr. 3, putem observa

că cei mai mulți (1.899) întreprinzători au activat în domeniul pielăriei, fabricării hârtiei și în alte ramuri industriale. Ei sunt urmași de cei din industria metalurgică, a prelucrării pietrei și a lemnului (1.510). Cei mai puțini (326) au considerat că este oportun să investească în industria de construcții și artă. Un număr aproximativ egal de muncitori își desfășurau activitatea în industria metalurgică și de prelucrare a pietrei și a lemnului (1.447) și în alte ocupații indirect productive (1.449). Cel mai mic număr de angajați îl avea domeniul producției de articole chimice, alimentare și tutun (467 muncitori). Industria metalurgică și de prelucrare a pietrei și a lemnului deține cei mai mulți funcționari (22), în rest, principalele ramuri industriale ale comitatului Satu Mare au un număr aproximativ egal de funcționari (12).

Coroborând datele din tabelele nr. 2 și 3, putem concluziona că cei mai mulți locuitori din comitatul Satu Mare au activat în ramura industrială a economiei. Totuși diferența dintre aceștia și numărul celor din agricultură nu este foarte mare. Putem spune că, pentru Sătmar, există un oarecare echilibru între cele două ramuri ale economiei.

Tabelul nr. 4 cuprinde datele strânse cu ocazia recensământului din 1900, date referitoare la ocupația populației din comitatul Satu Mare. Dat fiind faptul că acum informațiile sunt structurate pe plasele comitatului, ne putem face o imagine cât mai completă despre dezvoltarea agriculturii și a industriei în diferitele regiuni ale comitatului.

TABELUL 4. Repartizarea populației pe ocupații la recensământul din 1900*

Plase și orașe	Agricultură și gradinarit		Alte ramuri al prod. prim.		Minerit și industrie	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Csenger	2.479	3.774	2	2	0	0
Ardud	10.709	13.587	51	137	0	21
Fehérgyarmat	125	204	0	0	0	0
Baia Mare	9.424	10.905	645	1.078	1.696	2.978
Carei	12.593	15.375	18	68	0	0
Șomcuta Mare	10.965	12.912	30	68	0	1
Satu Mare	11.063	17.333	89	108	0	0
Seini	12.699	18.199	153	328	8	12
Baia Sprie-oraș	69	62	22	51	795	1.705
Baia Mare-oraș	417	614	263	420	914	1.779
Carei-oraș	693	1.491	29	86	0	0
Satu Mare-oraș	2.189	345	214	231	1	1
Total pe comitat	71.236	94.456	1.302	2.346	3.413	6.496

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

Cea mai mare concentrație de agricultori o întâlnim în plasa Seini, și anume 30.898 activanți cu venit sau întreținută. Tot în această plasă avem un număr, relativ ridicat față de alte plase, al celor care activează în alte ramuri ale producției primare. Mic este numărul celor care își desfășoară activitatea în minerit și industrie (20). Probabil că aceștia au plecat să muncească în alte regiuni ale comitatului, cel mai probabil în plasa Baia Mare, unde întâlnim cel mai mare număr (4.674) de muncitori în domeniul mineritului și al industriei. Tot această plasă se poate lăuda cu cel mai mare număr de activanți în alte ramuri ale producției primare (1.723). Nici agricultura din această regiune nu este de neglijat pentru că în acest domeniu activează un număr de 20.329 muncitori. Din aceste date, comparate cu informațiile din alte plase, putem concluziona că plasa Baia Mare este cea mai dezvoltată din punct de vedere economic dintre plasele comitatului Satu Mare. La polul opus se situează plasa Fehérgyarmat, unde nici o persoană nu activează în ramura industrială și doar 329 de persoane muncesc în agricultură. Totuși, pentru această analiză trebuie să ținem cont și de faptul că Fehérgyarmat este plasa cu cea mai mică suprafață și cel mai mic număr de locuitori. O altă observație care poate fi făcută din analiza tabelului 65, dar și din tabelul nr. 66, este aceea că, per total, pentru comitatul Satu Mare, la 1900, cel mai mare număr al populației activa în domeniul agriculturii, domeniu mai dezvoltat în acea perioadă pentru regiunea avută în vedere. Urmează apoi ramura mineritului și a siderurgiei cu un număr de 9.909 muncitori.

În ceea ce privește situația economică a orașelor din comitatul Satu Mare, putem afirma că cel mai dezvoltat, atât din punct industrial, cât și al agriculturii, este orașul Baia Mare. Locuitorii acestuia aveau ca principală ocupație activitățile din minerit și industrie (2.693). Un număr mare de muncitori în acest domeniu îl avea și orașul Baia Sprie. Observăm că cele două localități se aflau în zone bogate în minereu. Spre deosebire de ele, orașele Carei și Satu Mare nu aveau activanți în acest domeniu industrial. În schimb, ele se remarcă prin numărul celor care munceau în agricultură și grădinărit, precum și în alte domenii ale producției primare.

TABELUL 5. Repartizarea populației din comitatul Satu Mare pe ocupații la recensământul din 1900*

	Agricultură și grădinărit		Alte ramuri al prod. prim.		Minerit și siderurgie	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Comitat	71.236	94.456	1.302	2.346	3.413	6.496
Oraș	2.189	3.425	214	231	1	1

Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

	Industrie		Comerț și credit	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Comitat	9.656	14.289	1.728	2.917
Oraș	3.552	4.659	1.114	2.036

Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

	Transporturi		Servicii publice și liber profesioniști		Armată	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Comitat	1.127	2.671	2.231	4.337	309	80
Oraș	461	1.231	962	1.675	703	103

Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

	Zilieri		Servitori casnici		Alte ocupații necunoscute	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Comitat	2.552	3.462	4.230	526	2.765	3.844
Oraș	282	329	1.435	58	633	1.587

Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987

Mai trebuie să adăugăm faptul că, așa cum rezultă din datele recensământului de la 1900, cel mai mare număr al celor care activau în agricultură era deținut de bărbați atât în comitatul Satu Mare (83.184), cât și în orașul cu același nume (2.873). Deci, putem afirma, fără teama de a greși, că principala forță de muncă era cea de sex masculin, mult mai puternică și, probabil, mai rezistentă la condițiile dificile din acest domeniu de activitate (vezi tabelul nr. 5).

TABELUL 6. Populația din comitatul Satu Mare ocupată în agricultură la recensământul din 1900*

	Cu venit		Întreținuți		Total	
	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	Femei
Comitat	51.896	19.340	31.288	63.168	83.184	82.508
Oraș	1.738	451	1.135	2.290	2.873	2.741

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987

TABELUL 7. Repartizarea populației pe ocupații la recensământul din 1910*

Plase și orașe	Agricultură și grădinărit		Alte ramuri al prod. Prim.		Minerit și siderurgie	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Oaș	7.787	12.014	53	528	0	10
Csenger	2.327	3.776	1	1	0	0
Ardud	9.627	15.712	71	178	0	30
Fehérgyarmat	149	191	0	0	0	0
Baia Mare	7.622	10.265	651	1.183	1.588	3.351
Carei	12.132	16.926	17	34	0	59
Șomcuta Mare	10.320	14.269	48	101	2	14
Satu Mare	8.017	13.289	30	80	10	19
Seini	8.074	12.798	77	210	36	116
Baia Sprie-oraș	57	64	28	34	605	1.377
Baia Mare-oraș	419	558	252	433	1.046	1.931
Carei-oraș	1.037	1.632	2	5	0	1
Total pe comitat	101.093	149.738	250.831	76.568	101.494	1.430
Satu Mare-oraș	15.777	19.115	34.892	2.435	3.860	17

*Sursa: Adam, Iosif I., Pușcaș, Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987

TABELUL 8. Repartizarea populației pe ocupații la recensământul din 1910*

Plase și orașe	Industrie		Comerț și credit		Transporturi	
	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut	Cu venit	Întreținut
Oaș	605	1.040	160	398	98	212
Csenger	291	418	39	67	23	59
Ardud	1.078	1.837	161	295	46	159
Fehérgyarmat	6	12	0	0	0	0
Baia Mare	854	1.355	90	140	286	654
Carei	1.498	2.624	153	340	177	386
Șomcuta Mare	867	1.398	247	486	89	239
Satu Mare	777	1.400	188	408	182	444
Seini	1.221	1.988	274	525	135	300
Baia Sprie-oraș	286	412	85	115	52	96
Baia Mare-oraș	1.414	1.642	454	554	190	443
Carei-oraș	2.658	3.203	720	1.097	382	864
Total pe comitat	11.555	17.329	2.571	4.425	1.660	3.856
Satu Mare-oraș	5.415	6.096	1.545	2.602	879	1.917

*Sursa Adam, Iosif I., Pușcaș, *Izvoare de demografie istorică, sec XIX–1914, Transilvania, vol.II, București, 1987*

Recensământul de la 1910 arată că cea mai mare concentrație de muncitori în domeniul agriculturii și grădinăritului se întâlnește în plasa Carei (29.058). Nu ne miră acest fapt, pentru că și astăzi regiunea aceasta este recunoscută prin fertilitatea pământului său. La polul opus se situează plasa Fehérgyarmat cu un număr de 340 de agricultori. În ceea ce privește domeniul mineritului și siderurgiei, la fel ca și la recensământul anterior, plasa Baia Mare se distanțează considerabil față de celelalte regiuni ale comitatului. Plasa Șomcuta Mare se remarcă în domeniul comerțului și al creditului, iar plasa Carei în domeniul industriei. Cu excepția plasei Fehérgyarmat, săracă din punct de vedere al activității economice, celelalte plase se află într-un oarecare echilibru economic.

În ceea ce privește ocupațiile locuitorilor din orașele comitatului Satu Mare, Baia Mare se remarcă prin numărul mare de muncitori din domeniul mineritului și al siderurgiei, Satu Mare în domeniul industriei și al altor ramuri de producție primară.

Ca o concluzie a celor afirmate în rândurile de mai sus, putem spune că regiunea comitatului Satu Mare este o regiune dezvoltată din punct de vedere economic, atât în domeniul industrial, cât și în cel al agriculturii. Se pot delimita anumite zone bogate în zăcăminte de minereu, și anume regiunea plasa Baia Mare, dar și zone cu pământ fertil, unde producția din agricultură este ridicată, de exemplu plasele Carei și Șomcuta Mare. Acest lucru îl putem deduce din numărul mare de persoane care activează în minerit (plasa Baia Mare), sau în agricultură (plasele Carei și Șomcuta Mare). Există și zone cu o mai slabă activitate economică (plasa Fehérgyarmat). Acest fapt se datorează fie lipsei resurselor naturale, fie numărului mic de locuitori ai regiunii respective.

BIBLIOGRAFIE

- ADAM, Iosif I., PUȘCAȘ, Ioan, *Izvoare de demografie istorică, voll. II, secolul al XIX-lea–1914, Transilvania, București, 1987.*
- DOBOȘI, Aurel, *Din istoria Sătmarului, 1937.*
- EGYED Ákos, *Problema emigrării țărănimii din Transilvania la începutul secolului al XX-lea, în Acta Musei Napocensis, VII, 1970, p. 365–378.*
- FÁBIÁN Lajos, Szabolcs, Szatmár, *Bereg vármegyék területének és közigazgatási beosztásának változásai, Nyiregyháza, 1997.*
- FARKAS Jenő, *Szatmármegyei kalauz, Nagybánya, 1914.*
- RETEGAN, Simion, *Realități demografice ale satului românesc din nordul Transilvaniei la mijlocul secolului al XIX-lea (Solnocul Inferior), în Edroiu, Nicolae, Teodor, Pompiliu, (coordonatori), Civilizația medievală și modernă românească. Studii istorice, Cluj-Napoca, 1985, p. 166–173.*
- VARGAE. Árpád, *Recensăminte ale populației pe teritoriul Transilvaniei în perioada 1850–1910, în Recensământul din 1910, București, Editura Staff, 1999, p. 693–711.*